

Nove smeri v kazenski vedi.

(Izvirno poročilo o mednarodnem tečaju sodne psihologije in psihiatrije v Giessenu.)

Začetkom lanskega leta je naredbenik justičnega ministrstva naznanil, da nameravajo profesorji giessenskega vseučilišča dr. Sommer, dr. Dannemann (oba medicinca) in dr. Mittermeier (pravnik) v družbi z znanim izdajateljem revije: »Monatschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform«, prof. dr. med. Aschaffenburgom v Kolinu stopiti pred mednarodno poslušalstvo pravnikov, medicincev, policijskih in kaznilničnih uradnikov ter jim predočiti v kratki dobi 6 dni (15. do 20. aprila) najvažnejše pojave iz sodne psihologije in psihiatrije. Naznanjene so bile tudi demonstracije praktičnih slučajev, obiski psihiatrične klinike, blaznice in kaznilnic. Le-to naznanilo je praktične pravnike, osobito nas inozemce, pač najbolj mikalo. V nedeljo 14. aprila sem došel v Giessen. Že sprejemni večer tega dne je združil v veliki dvorani hotela »Veliki vojvoda hessenski« obilo udeležencev iz raznih dežela osrednje Evrope. Pristrčno pozdravljeni od mestnega županstva, zastopnikov vseučilišča in predavateljev strnili smo se v krog poslušalcev, goječih najboljše upe, da se naučimo kar največ od naših učiteljev, pa tudi od naših baš spoznanih tovarišev, delujočih praktično na tem ali onem polju.

Mesto Giessen je glavno mesto provincije Hessen-Cassel; ni veliko mesto, toda ima zelo razvito industrijo in znamenito vseučilišče — svoj čas je deloval tu Liebig — vseučilišče, ki je baš v poletju 1907 praznovalo 300 letnico svojega obstoja. Na tej univerzi deluje sedaj dr. med. et phil. Robert Sommer, predstojnik psihiatrične klinike, duševni vodja mednarodnega tečaja. On je ustanovil l. 1904 združbo za sodno psihologijo in psihiatrijo, ki naj proučuje in razpravlja dušeslovna vprašanja iz pravnega življenja. Dvesto juristov in medicincev velikohessenskih se zbira v ta namen po večkrat na leto k predavanjem, dela skupne obiske po blaznicah, kaznilnicah, itd. Krasni uspehi te združbe so napolnili Sommerja, da je sklical v družbi že navedenih tovarišev mednarodni tečaj, kojega se je udeležilo 70 zdravnikov, 45 praktičnih pravnikov, drugače pa uradnikov kaz-

nilnic, poboljševalnic itd., vsega skupaj 130 mož, ki jim ni bilo žal, da so prišli v Giessen vnovič sest na šolsko klop!

* * *

Vodilno načelo moderne šole sodnih psihologov in psihiatrov je označil profesor Sommer v otvoritvenem predavanju nekako takole: »Mi hočemo celokupno človeško osebnost z metodičnim podrobnim delom analizirati, mi hočemo naravo hudodelcev spoznati brez kakih dogmatičnih predsodkov, edino le na podlagi psiholoških in psihiatričnih izkustev.«

Gradivo so si razdelili predavatelji tako: Vsak dan od 9. do 10. ure je razpravljaj prof. Dannemann v označenem zmislu pred vsem z medicinskega stališča; od 10. do 11. ure prof. Sommer z antropološkega, od 11. do 12. ure prof. Aschaffenburg s sociološkega in slednjič prof. Mittermeier od 12. do 1. ure s pravnomodroslovnega stališča, seveda, ne da bi bilo posameznemu predavatelju zabranjeno, seči tudi preko označene meje. Popoldne smo se zbirali ob 4. uri k demonstracijam in obiskom klinike. V sredo popoldne je bil obisk nove, povsem moderne, še ne dozidane blaznice v bližini Giessna, v soboto pa obisk kaznilnice v Butzbachu in jetnišnice v Marienschlossu. Oba zavoda sta nova in nudita v svojih uredbah mnogokaj posnemanja vrednega.

Nemogoče bi bilo v okviru kratkega poročila vse probleme in ideje dovoljno orisati, katere so vsi štirje predavatelji razmotrivali. Bodi dovoljeno navesti vsaj glavne poteze predavanj, da se vidi, kako mnogostranske so težnje moderne kriminalne psihologije in psihiatrije in po katerih potih se uresničujejo.

A) Dannemann:

Prvo predavanje se je nanašalo na prirojeno slaboumnost in njen vpliv na kriminaliteto. Boj zoper imbeciliteto (prirojeno slaboumnost) se mora vsestransko biti; pravniki, zdravniki in socijologi, vsi se morajo v tem boju združiti. Imbeciliteta ima svoje kali mnogokrat že v fetalnem življenju, mnogokrat se razvije šele pozneje. Diagnoza je spričo raznih stopenj slaboumnosti — od lahke imbecilitete — do polne idiotije — silno težavna in brez podrobne analize celokupne oseb-

nosti preiskovanca nemožna. Imbecilniki tvorijo velik kontingent zločincev; njih zdražljivost in netoleranca zoper alkohol je temu ponajveč vzrok. Da bi se korenito preprečilo razširjanje imbecilitete, trebalo bi že pri sklepanju zakonov gledati na zdravo ascendenco zakoncev, pozneje na varstvo ženâ ob nosečnosti in na varstvo otrok, osobito glede higijene. Imbecilniki spadajo v posebna zdravišča, da se odtegnejo škodljivemu vplivu alkohola. Ako pa se imbecilnik pregreši zoper kazenski zakonik, tedaj naj se ne vprašuje dosti, ali je storil zločin v razsodnosti, ali ne, marveč ali ga je moči spraviti, če se mu odtegne prostost, na pot poštenja?

Drugo predavanje: Priđobljena slaboumnost in kriminaliteta. Primarna slaboumnost, ki nastaja v dobi nastopajoče pubertete; »dementia paralytica«, ponajveč luetičnega izvora in slednjič »dementia senilis«, koje vzroki tiče osobito v silnih anatomskih spremembah centralnega organizma, — to so tipi pridobljene slaboumnosti. Pri vseh teh duševnih pojavih treba silne opreznosti v diagnozi, na vsak način poprejšnjih dolgotrajnih opazovanj. Ni prav, kar počenjajo nekateri psihiatri, ki pri vsakem starcu-pohotnežu kratkomalo najdejo senilno demencijo. Ne dejstvo obsebi, da je dotičnik gotovo vrsto let prekoračil, ampak edino le natančno proučenje osebnosti storilca dovoljuje tako diagnozo. Natančno pa morejo to proučiti le psihiatrični strokovnjaki, in sicer le na podlagi opazovanja v blaznici. Vsak preiskovalni sodnik pa mora vedjeti vsaj toliko o glavnih znakih takih dušnih boleznij, da se more odločiti, kdaj naj izroči obdolženca psihiatru v opazovanje. Če gre v tem predaleč, nič ne dá. Bolje prevečkrat, kakor premalokrat.

Tretje in četrto predavanje: Transitorna in periodična motenja duha in njihov forenzični pomen. Melanholija, manija, katatonija na eni, paranoia na drugi strani zahtevajo v svrhu spoznanja, da se ugotovi natančna anemnoza; to je naloga sodišča. Sicer je tudi tu svetovati natančno opazovanje storilca, analizo njegove osebnosti; čim preje, tem bolje. Opreznost pri interniranju takih bolnikov pa ni nikjer tako na mestu, kakor tu. S paranoiiki treba odkrito, brez ovinkov govoriti, tudi glede motivov njih konflikta s ka-

zenskim zakonikom. Ne sme se zabiti, da utegne paranoik disimulirati svoj stan, ko zanika pravi, iz dušne bolezni izvirajoči motiv svojega dejanja zgolj iz strahu pred interniranjem.

Peto predavanje o simulaciji dušnih bolezni. Moderni kriminalni psihiatri so prepričani, da je simulacija blaznosti pri popolnem zdravju duha zelo zelo redka, pač pa se češče pojavlja na patologični podstavi. Diagnozirati simulacijo je moči le, če se obsežno pozna prejšnje življenje in opazuje preiskovanca vsaj 6 tednov v zavodu. Bodi varanje še tako jasno, to dejstvo samo ob sebi nikakor še ne opravičuje takojšnje sodbe, da je preiskovanec na umu zdrav. Čim neotesanejša in nerodnejša je varanje, tim večji je sum, da tiči vzrok simuliranja v patologični naravi, sosebnostno imbeciliteti simulanta.

Šesto predavanje: Psihologija v policijstvu. Nujno je treba ustanoviti za redarje posebne redarske šole. Tam bi se moralo predavati, kar treba redarjem vedeti iz kriminalne psihologije in psihiatrije: kako se pravilno, brez sugestivnih vprašanj zaslišuje; kaj velja vedeti o afektih, o pijanosti; kako se napravi pravilen, točen popis; kako se pomaga v prvi sili pri nesrečah ali hudodelstvih, — kako je ravnati z epileptiki, s histeriki, z denuncijanti, itd. Predavatelj je imel pred 3 leti tako šolo v Darmstadtu; uspehi so bili prav zadovoljivi. Zanimiv je predavateljjev predlog, da naj se izbirajo kuratorji blaznikov izmed redarjev, ki so v psihiatrični stroki kolikor toliko poučeni.

Prof. Dannemann je vodil tudi demonstracije v svrhu spoznavanja umobolnikov. Projekcijske slike, živ materijal na kliniki, vse to je pač osobito nam pravnikom nudilo dovolj prilike, praktično spoznavati vsaj tipične dušne bolezni. Brez šale: pri zadnjih demonstracijah smo imeli pravniki nalogo na predstavljenih bolnikih staviti diagnoze, kajpada le pri tipičnih, jasno izraženih boleznih duha! — Pa tudi zdravniki so se z Dannemannovimi jasnimi pa temeljitimi izvajanji, slonečimi na najmodernejšem naziranju, s pridom okoristili.

B) Sommer.

V prvem predavanju razvijal je predavatelj problem, kako se izraža psihično stanje. Kartezij je iskal dušo in

jo našel v gotovo določeni partiji možganov kakor sensorium commune. Poznejši raziskovalci so stavili posamezne dušne funkcije v zvezo z določenimi deli možganov. Iz te ideje se je bil razvil uk Galla in Lavatra, ki sta duševne sile lokalizirala, pa slednjič tudi nauk Lombrosov, ki trdi, da imajo mnogi hudodelci, katere kaznuje kazenski zakon, kakor da bi imeli prosto voljo, morfološka anatomično izpričljiva znamenja, da so rojeni za hudodelca. Sommer zahteva pred vsem raziskovanja o tem, kaka je reakcija na dražila (Reizreaktion) v normalni psihologiji, potem še le smemo preiti v psihopatologijo in kriminalno psihologijo. Zahtevajmo predvsem analizo metodično normalnega značaja, da ustanovimo psihologijo značajev, — to pa bode delo naslednjih desetletij!

Drugo in tretje predavanje se je nanašalo na razmerje psihičnih in morfoloških abnormitet na polju prirojene slaboumnosti in drugih psihoz. Prirojena slaboumnost je navadno že morfološko izražena (stygmata!) toda mogoča pa je nedvojbeno tudi brez morfoloških znakov. Vendar treba poudarjati, da čeprav se sme po navadi sklepati, da so morfološki znaki posledica prebolelih možganskih bolezni, vendar ni dopusten sklep, da je vsakdo, ki ima kak degeneracijski znak, v resnici več ali manj duševno bolan. Lombrosov nauk o relaciji med zločinskimi lastnostmi in morfološko hudodelcev v splošnem odklanja, vendar pristaje na to, da so tudi rojeni hudodelci. Toda oprostitev takih »rojnih« hudodelcev, ki kar periodično greše v najhujši meri zoper kazenski zakon, bi bile zoper vsak socialen čut. Pa ti ljudje ne spadajo ne v ječo, ne v blaznico, ampak v posebne zavode za internacijo, za katere bi morale moderne države poskrbeti s posebnimi zakoni. Nauk o rojenem hudodelcu podpira dejstvo, da se marsikatera strogo izražena svojstva, kakor gizdavost, skopost, nesamostalnost, raztresenost, trdosrčnost, itd., prav kakor telesne hibe slabovidnosti itd. podedujejo od roda do roda, da morebiti tuptam kako koleno preskočijo, pa se zopet pri nastopnem potomcu pojavijo. Tudi ta pojav »podedljivosti rodbinskih svojstev« je treba študirati, rod za rod, ker se iz njih da marsikdaj razlagati dejanje posameznika. Eden izmed temeljev kriminalne psihologije mora biti proučevanje rodbine. (Familienforschung).

Četrtemu in petemu predavanju je bil predmet, kako se pojavlja psihologično razpoloženje v kretanju. Vsakojako dejanje je izraz gotovega razpoloženja. Povod temu je treba natančno analizirati (nauk o motivih). Pri analizi motivov, ki utegne notranje dušno stanje mnogokrat docela pojasniti, se pa ne sme prezreti nevarnosti, da se lahko zamenjajo opazovančevi motivi z onimi, ki imajo svoj izvor v nas samih, našem mišljenju. V tem oziru je pa spoznavanje psihologiškega razpoloženja objektivno lažje, kjer je že v telesnem kretanju jasno izraženo (notorični moment). Tako osobito pri epilepsiji.

Sommer je napravil aparat, s kojim more analizirati fenomen gibanja roke na vse strani do najminimalnejših stresljajev prstov. Razprostrto roko vtakne v zanki podoben rokav, prsti pridejo na ploščico, zanjka in ploščica so v zvezi z vzvodnimi pripravami, ki pišejo vsakteri stresljaj v obliki kurv na odvijajoč se trak. S pomočjo tega aparata je dosegel Sommer krasne uspehe. Epileptične dušne bolezni imajo glede telesnega gibanja popolnem določno očitno značaj; gori označeni aparat opiše take kurve tresljajev roke, ki ga noben simulant ne more hote povzročiti. Ako te karakteristične kurve prihajajo perijodično, je to znak epilepsije, bodisi notorične, bodisi zakrinkane. Dalje je sestavil Sommer enak aparat, v kojega vtakne preiskovančevo koleno. Ako se izbavi t. zv. kolenski pojav (Kniephänomen) pri normalnem človeku s tem, da se ga ostro udari z robom stegnjene roke navpik tik kolenske ploščice (Kniescheibe), zaniha koleno najprej silno, toda ne odnihuje polagoma vedno manj, marveč avtomatično se koleno umiri preje, nego bi se umiril prosto viseč predmet. Vzrok temu je avtomatična regulacija normalnega živčevja in mišičevja. Pri epileptikih tega avtomatizma ni; pri njih odnihuje koleno naprej, kakor prosto viseč predmet. Ti aparati so velikanske važnosti, njih izboljšanje in uporaba na druge dušne bolezni (n. pr. histerijo) je ena prvih nalog moderne psihologije in psihiatrije. S temi aparati se je dognal vednostno eksaktno vpliv alkoholske intoksikacije na človeško naravo. Znani pojav posledic vinjenosti, čeprav do dobra prespane, se je tu spravil v matematično natančno formulo. Dognalo se je na ta način, kako dolgo vpliva gotova veličina zaužite opojne pijače

na človeški normalni organizem (preko 24 ur!) pa tudi na razne bolne organizme. Tudi v svrhu odkritja simulantov služijo izborni aparati ženjalnega Sommerja. Nekoč je hudodelec trdovratno simuliral gluhtonemost. Vsa sredstva in prigovarjanja, da bi nehaj simulirati, so odrekla; slednjič so specialisti za ušesne bolezni izjavili, da mož sploh ne simulira, ampak da je mož res gluhtonem. Prišel pa je ta mož na kliniko in Sommer napravi ž njim poskus na aparatu za opazovanje rokotresenja. Med tem ko je imel mož roko v aparatu zanki in se je Sommer ž njim bavil, sprožil se je nalašč električni zvonec za moževim oglavjem. Nenadni zvok je simulanta sicer prostemu očesu nevidno vendar toliko razburil, da je aparat registriral prav jasen stresljaj roke. To je bil nepobiten dokaz, da je mož zvonec slišal, Sommer mu je na to cel aparat razložil, mu pokazal sliko njegovega rokotresa in — mož se je vdal, da ni gluhtonem, da je simuliral.

Izmed najzanimivejših pa je bilo šesto predavanje Sommerjevo, o psihologiji izpovedbe in diagnostiki po dejanskem stanu (Tatbestandsdiagnostik.) Najnovejša psihološka šola raziskuje, kako reagira um na gotove dražilne besede (Reizworte), ako mu je gotovo dejstvo znano, in kako, kadar to ni slučajno. Zaslišancu se zakliče poljubno izbrana beseda, on pa naj hitro odgovori z besedo, katero koli hoče. Obe besedi se zapišeta. Sommer je uvedel popolnoma eksaktne vednostne poskuse, pri kojih se meri celo čas premišljevanja do izreka odgovora; sestavil je aparat, ki prikaže dražilno besedo na papirju, v trenutku pa, ko zaslišanec odgovor pove, izgine vsled zvoka prva dražilna beseda, aparat pa registrira čas med njenim prikazom in izginom. Stik, ki je najti med pomenom dražilne in odgovorjene besede, je plod asocijacije, vršeče se ponajveč neodvisno, da, celo proti volji zaslišanca. — Wertheimer in Klein, praška učenca prof. Grossa, sta napravila svoj čas ta-le poskus: Dva izmed več tovarišev sta bila povedena v značilno opremljeno sobo. Tretji tovariš je imel nalogo, da naj izbere na podlagi asocijacijskih poskusov z vsemi tovariši onega, ki je bil v tisti sobi ostalim tovarišem nepoznan. Določilo se je veliko število (na stotine) takih besed, in vse poskusne osebe so zapored odgovarjale na tiste, kakor jim je prišlo na um. V resnici je eksperimentator na podlagi reakcijskih besed spoznal

čisto določno dva tovariša, ki sta dotično sobo poznala, da-si je bilo domenjeno, da bo le eden v sobo poveden. Ta eksperiment se imenuje poskus diagnostike po dejanskem stanu. Entuzijasti so ugibali, da bo po teh uspehih vso psihologijo izpovedbe staviti na novo podlago. Bodisi tudi uspeh označenih poskusov za sodne svrhe minimalnega pomena, toliko je gotovo, da se je moderni psihologiji v prvi vrsti pečati s psihologijo izpovedbe, da vsaj ustanovi natančno sistematiko vseh napak, ki nastajajo pri operaciji raznih vtiskov. Brez take sistematike je eksaktna kritika izpovedbe nemožna.

Predaleč bi zašel, ako bi hotel predmet šestega predavanja prof. Sommerja natančneje orisati. Bodi le še omenjeno, da so se tudi njegove demonstracije nanašale na to predavanje. Poleg razkazovanja svojega, z raznimi aparati bogato opremljenega psihofizikalnega inštituta naj omenim osobito še poskuse v svrhu demonstracije, kako nezanesljivo je človeško opazovanje. V popolnoma temni sobi projiciral je na steno z mogočnim projekcijskim aparatom zapored 3 slike; prvo sliko eno, drugo dve, tretjo pet sekund. Vsak izmed poslušalcev je imel nalogo, dobro paziti in potem, ko je slika izginila, pri polni svetlobi najprej opisati poljubno vtiske v eksponirani sliki, potem pa še odgovoriti na 6 posebej stavljenih vprašanj. Samokritika je pač dokazala vsakomur, kako se more oko varati, ko se je kasneje vse zapreke kontroliralo na podlagi ponovno projiciranih slik. Vrednost pričevanja kakor dokazila je seveda brez dvojbe manjša vsled najnovjših poizkusov. Toda Sommer svari pred skepticizmom: premaga se ga s sistematičnim preiskovanjem pravih vzrokov napačnega opazovanja in pogojev izpovedbe, tičočih v osebnosti.

(Konec prih.)

Dr. M. Dolenc.

